

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของท้องที่และลักษณะการเลี้ยงหอยแครงของฟาร์มที่ทำการศึกษา

สภาพทั่วไปของท้องที่

1. สภาพทั่วไปของท้องที่จังหวัดเพชรบุรี

1.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดเพชรบุรีตั้งอยู่ในภาคตะวันตกของประเทศไทย โดยอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของกรุงเทพมหานคร มีระยะห่างจากกรุงเทพมหานครเส้นทางรถไฟประมาณ 167 กิโลเมตร เส้นทางรถยนต์ถนนเพชรเกษมประมาณ 165 กิโลเมตร เส้นทางรถยนต์ถนนธนบุรี-ปากท่อเชื่อมต่อกันเพชรเกษมประมาณ 124 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 6,356.92 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (รูปที่ 8)

ทิศเหนือ	จดเขตอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี อำเภอเมืองและอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ทิศตะวันออก	จดอ่าวไทย เริ่มตั้งแต่ปากอ่าวบางตะบูนถึงสนามบินบ่อฝ้าย อำเภอหัวหิน
ทิศใต้	จดอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศตะวันตก	จดเขตสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า

1.2 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรีเป็นที่ราบสูง มีภูเขาและป่าไม้ ทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มไปจดอ่าวไทย ทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูงและเทือกเขาตะนาวศรีซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า นอกจากนี้ยังมีป่าไม้อยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอบ้านลาด อำเภอท่ายาง และบางส่วนในอำเภอชะอำ พื้นที่เหมาะแก่

รูปที่ 8 แผนที่จังหวัด เพชรบุรี

ดอกเค็มของแคว

การทำนา ปลุกพืชไร่ และพืชสวน ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวหากพิจารณาเฉพาะอำเภอ บ้านแหลมแล้ว พื้นที่เป็นที่ราบลาดต่ำลงสู่ทะเล ดินในอำเภอนี้มีลักษณะค่อนข้างเหนียวและ ร้อยเค็ม พื้นที่เหมาะแก่การทำนาเกลือและประมงน้ำกร่อย

แม่น้ำที่สำคัญในจังหวัดเพชรบุรีมี 3 สาย คือ แม่น้ำเพชร ต้นกำเนิดจากเทือกเขา ตะนาวศรีไหลผ่านอำเภอท่าทาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง สู่ปากอ่าวบ้านแหลม อำเภอ บ้านแหลม แม่น้ำบางกลอย ต้นกำเนิดจากเทือกเขาตะนาวศรีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำเพชร ที่ตำบลสองพี่น้อง อำเภอท่าทาง และแม่น้ำบางตะบูน ไหลจากภูเขาบริเวณกิ่งอำเภอ หนองหญ้าปล้องทางหนึ่ง อีกทางหนึ่งแยกจากแม่น้ำเพชรที่ตำบลยางครก ไหลไปบรรจบกันลง สู่ทะเลที่ปากอ่าวบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม

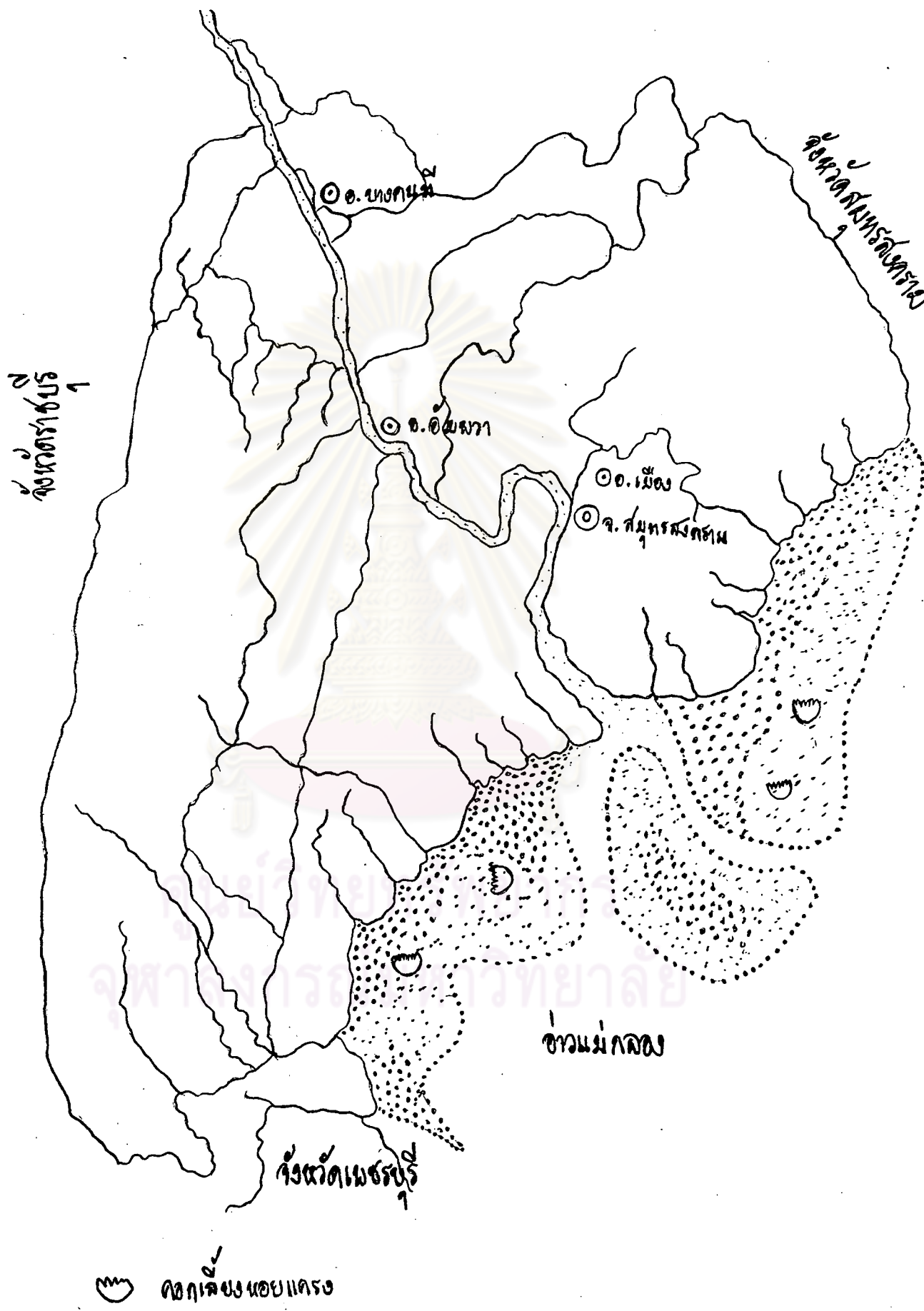
จังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดชายทะเล จึงมีอากาศอบอุ่น สมายไม่ร้อนจัดและไม่หนาวจัด โดยเฉลี่ยแล้วในปีหนึ่ง ๆ มีฝนตกประมาณ 89 วัน ปริมาณฝนที่วัดได้โดยเฉลี่ย 1,110.2 มิลลิเมตร และมีฝนตกหนักที่สุดในเดือนตุลาคม

อาชีพที่สำคัญของประชาชนในจังหวัดนี้คือ การทำนา ทำไร่ ทำสวน ตลอดจนการทำ ประมงและปศุสัตว์ นอกจากนี้ยังมีการทำนาเกลือและน้ำตาลโตนดอีกด้วย

2. สภาพทั่วไปของท้องที่จังหวัดสมุทรสงคราม

2.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ตอนล่างภาคกลางของประเทศไทย โดยตั้งอยู่ริมฝั่งทะเล อ่าวไทย บริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เส้นทางรถยนต์ถนนธนบุรี-ปากท่อประมาณ 64 กิโลเมตร มีเนื้อที่ทั้งสิ้น 413.80 ตาราง- กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ (รูปที่ 9)

รูปที่ ๑ แผนที่จังหวัดสมุทรสงคราม

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีลำคลองดอนมะโนราและรางคำสิง เป็น เส้นกั้นอาณาเขต

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีคลองพรมแดน เป็น เส้นกั้นอาณาเขต

ทิศใต้ จดอ่าวไทย บริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดราชบุรีและจังหวัดเพชรบุรี โดยมีคลองแพรกหนามแดงและคลองยี่สาร เป็น เส้นกั้นอาณาเขต

2.2 ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นที่ราบลุ่ม มีสภาพดิน เป็นดินเหนียวปนทราย พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูก ประกอบด้วยมีแม่น้ำแม่กลองซึ่งเป็นแม่น้ำสายใหญ่ไหลผ่านทุกอำเภอของจังหวัด แม่น้ำแม่กลองนี้ต้นน้ำเกิดจากแควน้อยและแควใหญ่ในจังหวัดกาญจนบุรี ไหลผ่านจังหวัดราชบุรีและไหลลงอ่าวไทยที่จังหวัดสมุทรสงคราม มีความยาวประมาณ 520 กิโลเมตร และช่วงที่ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสงครามมีความยาวประมาณ 22 กิโลเมตร ประชาชนได้อาศัยแม่น้ำนี้สำหรับการอุปโภคบริโภคและใช้เป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง รวมทั้งใช้เป็นแหล่งประมงน้ำจืดขนาดใหญ่ นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์ด้านการเพาะปลูกอีกด้วย

นอกจากแม่น้ำแม่กลองแล้ว ยังมีลำคลองใหญ่น้อยที่ไหลลงสู่แม่น้ำแม่กลองเชื่อมติดต่อกันมากมายประมาณ 300 คลอง บางคลองสามารถติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงอื่น ๆ ได้ เช่น คลองแม่กลองเป็นคลองที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง สามารถติดต่อกับจังหวัดสมุทรสาครและเลยไปถึงกรุงเทพมหานครได้ด้วย คลองบางนกแขวกเป็นคลองที่อยู่ในเขตอำเภอบางคณที สามารถติดต่อกับประตูน้ำบางนกแขวกซึ่งเชื่อมติดต่อกับคลองดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ฯลฯ

จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ใกล้ทะเลซึ่งได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้จากอ่าวไทย และทะเลจีนตอนใต้ อากาศจึงชุ่มชื้นอยู่เสมอไม่ร้อนจัดหรือหนาวจัดจนเกินไป โดยเฉลี่ยแล้วในปีหนึ่ง ๆ มีฝนตกประมาณ 72 วัน ปริมาณน้ำฝนวัดได้โดยเฉลี่ย 1,154.80 มิลลิเมตร

อาชีพที่สำคัญของประชาชนในจังหวัดนี้คือ การทำสวนมะพร้าว สวนลิ้นจี่ สวนองุ่น ทำนา การประมง เลี้ยงปลา เลี้ยงกุ้ง เลี้ยงหอยแครง การเผาถ่าน และการทำนาเกลือ

3. แหล่งเลี้ยงหอยแครงในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดเพชรบุรีมีแหล่งเลี้ยงหอยแครงอยู่ในเขตอำเภอบ้านแหลม ได้แก่ ตำบลบ้านแหลม ตำบลบางตะบูน และตำบลบางตะบูนออก ส่วนจังหวัดสมุทรสงครามมีแหล่งเลี้ยงหอยแครงอยู่ในเขตอำเภอเมือง ได้แก่ ตำบลคลองโคกลน

การเลี้ยงหอยแครงในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดสมุทรสงครามได้หยุดชะงักลงในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2522 ถึง 2524 เนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องน้ำเสียซึ่งมีสาเหตุมาจากโรงงานอุตสาหกรรมน้ำตาลได้นำเอาน้ำเสียจากโรงงานไปปล่อยทิ้งบริเวณปากอ่าวของแม่น้ำแม่กลอง อีกทั้งตะกอนที่ปล่อยทิ้งออกมากับน้ำเสียนี้ก็ได้ไปเคลือบคลุมผิวดินบริเวณแหล่งเลี้ยงหอยแครงและแหล่งเกิดลูกหอยแครงตามแนวชายฝั่งทะเลของอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรีและอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม จึงทำให้สภาวะของผิวดินบริเวณดังกล่าวนี้เปลี่ยนแปลงไปจนกระทั่งหอยแครงไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้

การเลี้ยงหอยแครงได้เริ่มต้นใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2525 โดยผู้เลี้ยงได้ติดต่อซื้อลูกหอยแครงจากประเทศมาเลเซีย แต่ปรากฏว่าผลผลิตที่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นผู้ประกอบการอาชีพเลี้ยงหอยแครงจึงหันกลับมาใช้ลูกหอยแครงที่เกิดในท้องที่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งปรากฏว่าได้ผลผลิตดีพอสมควร ประกอบกับผู้เลี้ยงหอยแครงในช่วงนั้นมีจำนวนไม่มากนัก ทำให้จำหน่ายได้ในราคาสูง ต่อมาจึงมีผู้สนใจเลี้ยงหอยแครงมากขึ้น ประกอบกับในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2526 ถึง 2527 มีลูกหอยแครงเกิดในท้องที่ปริมาณมากพอเพียงที่จะนำมาใช้ขยายงานด้านการเลี้ยงหอยแครงให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยทั่วไป การเลี้ยงหอยแครงจะกระทำกันปีละครั้ง แต่สำหรับการเลี้ยงหอยแครงในช่วงเวลาที่ทำการศึกษาใช้เวลาในการเลี้ยงประมาณ 1-2 ปี บางรายเลี้ยงมากกว่า 2 ปี ทั้งนี้เนื่องจากการเจริญเติบโตของหอยแครงในช่วงเวลาที่ทำการศึกษา นั้นช้ากว่าปกติ และยังมีปัญหาทางการจำหน่ายคือ พ่อค้าผู้รับซื้อหอยแครงมีจำนวนน้อยและราคาจำหน่ายหอยแครงถูกลง ผู้เลี้ยงหอยแครงบางรายจึงยังไม่เก็บหอยแครงที่เลี้ยงไว้มาจำหน่าย ถึงแม้ว่าหอยแครงที่เลี้ยงนั้นจะโตได้ขนาดตามที่ตลาดต้องการแล้วก็ตาม ทั้งนี้เพราะผู้เลี้ยงขอให้ราคาจำหน่ายสูงขึ้น

4. แหล่งเกิดลูกหอยแครง

ลูกหอยแครงที่นำมาใช้เลี้ยงในท้องที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่เก็บมาจากชายฝั่งทะเลสาหร่ายบริเวณตำบลบางขุนไทร นอกจากนั้นก็ยังมีที่ตำบลแหลมผักเบี้ย และปากทะเล ส่วนที่ตำบลบางตะบูนซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงหอยแครงที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัดเพชรบุรีนั้นก็มีลูกหอยแครงเกิดขึ้นแต่มีปริมาณไม่มากนัก

สำหรับลูกหอยแครงที่นำมาใช้เลี้ยงในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เก็บมาจากชายฝั่งทะเลสาหร่ายบริเวณปากคลองคด ตำบลคลองโคกลน จังหวัดสมุทรสงคราม แต่เนื่องจากปริมาณลูกหอยแครงที่เกิดขึ้นบริเวณปากคลองคดมีไม่เพียงพอสำหรับใช้เลี้ยงในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ดังนั้น ลูกหอยแครงส่วนหนึ่งจึงต้องนำมาจากจังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากชายฝั่งทะเลอยู่ติดต่อกัน

5. ระยะเวลาการเก็บรวบรวมลูกหอยแครง

ระยะเวลาที่ชาวประมงเก็บรวบรวมลูกหอยแครงนั้น ไม่มีข้อมูลที่แน่ชัด แต่จากการสอบถามผู้เลี้ยงหอยแครงพอจะประมาณได้ว่าหอยแครงจะแพร่พันธุ์ในช่วงฤดูฝน ตั้งแต่เดือนมิถุนายน-พฤศจิกายน โดยจะพบลูกหอยแครงแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณแหล่งเกิดลูกหอยแครงจากรายงานผลการสำรวจเกี่ยวกับเรื่องหอยแครงที่จังหวัดเพชรบุรี¹ พอจะประมาณได้ว่าการเก็บลูกหอยแครงขนาดเล็กคือ ขนาด 9,000 - 12,000 ตัวต่อกิโลกรัม จะเริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนหรือกรกฎาคม เป็นต้นไป แต่ถ้าเป็นลูกหอยแครงขนาดใหญ่กว่าคือ ขนาด 500-1,000 ตัวต่อกิโลกรัม ช่วงเวลาการเก็บรวบรวมลูกหอยแครงจะอยู่ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม และเป็นช่วงที่เก็บพันธุ์หอยแครงได้จำนวนมาก

¹บุญ บุญเรือง, "รายงานผลการสำรวจและเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องหอยแครงที่จังหวัดเพชรบุรี," ระหว่างวันที่ 2-3 พฤษภาคม 2527, สถานที่ประมงน้ำกร่อยจังหวัดภูเก็ต.

6. สภาพแหล่งเกิดลูกหอยแครง

ท้องที่ที่เป็นแหล่งเกิดลูกหอยแครงตามที่ได้กล่าวไปแล้วตามข้อ 4 นั้น เป็นที่สาธารณะ-ประโยชน์ ลักษณะของดินพื้นทะเลเป็นดินโคลนละเอียดสีคล้ำค่อนข้างสีเทา ความลึกของดินโคลนประมาณ 60-80 เซนติเมตร¹ เป็นที่ดินริมชายฝั่ง ตลอดแนวบนฝั่งเป็นป่าไม้ชายเลน มีพันธุ์ไม้ขึ้นปะปนกันอยู่หลายชนิด เช่น ป่าแสม ลำพู ลำแพน ตะบูน และโกงกาง

7. วิธีเก็บลูกหอยแครง

การเก็บลูกหอยแครงในท้องที่ที่ทำการสำรวจมี 2 วิธี คือ

7.1 การเก็บลูกหอยแครงโดยใช้กระดานถีบ ชาวประมงที่ใช้กระดานถีบเก็บลูกหอยแครงจะเป็นชาวประมงที่อาศัยรายได้นี้เพื่อการยังชีพ อาศัยเก็บรวบรวมลูกหอยแครงที่เกิดตามธรรมชาติจำหน่าย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 150-250 คน การเก็บลูกหอยแครงในช่วงที่มีลูกหอยแครงมาก ชาวประมงคนหนึ่งจะเก็บลูกหอยแครงได้ประมาณวันละ 1-2 ถัง (1 ถังหนักประมาณ 18 กิโลกรัม) แต่ในช่วงที่มีลูกหอยแครงไม่มากนักจะเก็บลูกหอยแครงได้เพียงวันละ 2-4 กิโลกรัม

7.2 การเก็บลูกหอยแครงโดยใช้คราด ชาวประมงที่ใช้คราดเก็บลูกหอยแครงจะอาศัยเรือยนต์ขนาดเล็ก เป็นเครื่องลากจูงคราดที่ปล่อยลงเพื่อเก็บลูกหอยแครงที่อาศัยอยู่ตามผิวดินในบริเวณแหล่งเกิดของลูกหอยแครง จากการสอบถามพบว่าชาวประมงที่เก็บลูกหอยแครงโดยใช้คราดมีจำนวนไม่มากนัก ประมาณ 6-7 รายเท่านั้น เพราะการเก็บลูกหอยแครงโดยใช้คราดนี้เป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายประมง ซึ่งกรมประมงได้ออกพระราชบัญญัติห้ามเก็บลูกหอยแครงในบริเวณแหล่งเกิดลูกหอยแครงซึ่งเป็นที่สาธารณะประโยชน์โดยวิธีใช้คราด เรือยนต์ลำหนึ่ง ๆ สามารถเก็บลูกหอยแครงได้วันละ 1-2 เกวียน หรือประมาณ 1,800-3,600 กิโลกรัม

เมื่อชาวประมงเก็บรวบรวมลูกหอยแครงได้แล้ว จะนำลูกหอยแครงที่ได้ใส่ในเรือยนต์เพื่อลำเลียงไปจำหน่ายแก่ผู้เลี้ยงหอยแครง ส่วนใหญ่ลูกหอยแครงที่เก็บรวบรวมได้จะส่งไปจำหน่ายที่ตำบลบางตะบูน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการเลี้ยงหอยแครงมากที่สุด และที่ตำบลคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม

¹ เรื่องเดียวกัน.

8. วิธีการจำหน่ายลูกหอยแครง

ลูกหอยแครงที่จำหน่ายในท้องที่ที่ทำการสำรวจจะจำหน่าย เป็นถังหรือ เกวียน ซึ่งสามารถเปรียบเทียบกับมาตราซึ่ง ดวง วัด ได้ดังนี้

1 ถัง เท่ากับ 20 ลิตร หรือ 18.0 กิโลกรัม และ

1 เกวียน เท่ากับ 100 ถัง หรือ 1,800.0 กิโลกรัม

ราคาจำหน่ายลูกหอยแครงเมื่อต้นปี 2527 ราคาถังละ 20 บาท และในช่วงเวลา ที่ทำการสำรวจนี้มีปริมาณมากและราคาถูก คือราคาถังละ 10-15 บาท

สำหรับความต้องการลูกหอยแครงของตลาดปัจจุบันยังอยู่ในวงแคบ คือเมื่อเก็บรวบรวมลูกหอยแครงได้แล้วผู้เก็บรวบรวมจะนำลูกหอยแครงไปขายแก่ผู้เลี้ยงโดยตรง และขายเฉพาะภายในท้องที่ของจังหวัด เพชรบุรีและจังหวัดสมุทรสงคราม เท่านั้น

ลักษณะการ เลี้ยงหอยแครงของฟาร์มที่ทำการศึกษา

จากการศึกษาและการสำรวจฟาร์ม เลี้ยงหอยแครงที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัด เพชรบุรี และอำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีขั้นตอนในแต่ละกิจกรรมการเลี้ยงดังนี้

1. การเลือกทำเล เพื่อใช้เป็นสถานที่เลี้ยงหอยแครงนั้น กรมประมงได้กำหนด บริเวณเฉพาะเหนือปากอ่าวบ้านแหลมขึ้นไปจนสุดเขตบางตะบูน อำเภอบ้านแหลม จังหวัด เพชรบุรี และปากอ่าวแม่กลอง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นที่อนุญาตให้เลี้ยงหอยแครงได้ ผู้เลี้ยงหอยแครงจะต้องมาขอเช่าที่จากกรมประมงซึ่งต้องเสียค่าเช่าที่เรียกว่า ค่าอาชญาบัตร ปีละ 80 บาทต่อไร่

2. การสร้างคอกเลี้ยงหอยแครง

การสร้างคอกเลี้ยงหอยแครงในท้องที่ที่ทำการสำรวจแยกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

2.1 นำเสาไม้ เบ้งหรือไม้ไผ่ขนาดโตเส้นผ่าศูนย์กลาง 7-10 เซนติเมตร ยาว 2-2.5 เมตร มาปักลงในบริเวณที่กั้นคอกให้ลึกกลงไปในพื้นดินประมาณ 50-60 เซนติเมตร เสาแต่ละต้นมีระยะห่างกันประมาณ 1-2 เมตร แล้วใช้ไม้ไผ่ทั้งลำตัดออกเป็นท่อน ๆ ให้ยาว

ท่อนละ 70-90 เซนติเมตร ผ่าออกเป็น 2-4 ซี่แล้วแต่ขนาดของไม้ ซึ่งไม้ผุที่ผ่าออกแล้วนี้เรียกว่า "ไม้เฟือก" จากนั้นใช้ลวดเบอร์ 2 หรือ เบอร์ 3 ขันไม้เฟือกแต่ละซี่เข้าด้วยกันโดยห่างกัน ประมาณซี่ละ 0.5 เซนติเมตร ผืนหนึ่งยาวประมาณ 3-4 เมตร แล้วนำไม้เฟือกแต่ละผืนมาปักต่อกันเป็นแนวยาวให้ลึกลงไปในดิน 30 เซนติเมตร จากนั้นจึงใช้ไม้ผุ (ไม้รวก) ทั้งลำขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เซนติเมตรมัดติดกับเสาด้วยลวดเบอร์ 10 ทั้งด้านในและด้านนอกของไม้เฟือกตามแนวขนานกับพื้นดิน ไม้ผุ (ไม้รวก) ที่ใช้มัดระหว่างเสานี้เรียกว่า "ไม้รา" นิยมมัดหรือขันไว้ 2 ชั้นคือ ชั้นล่างอยู่ติดกับผิวหน้าดินและชั้นบนอยู่สูงกว่าชั้นล่างประมาณ 28 เซนติเมตร ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความแข็งแรงของคอกหรือไม้เฟือกมิให้หักขณะด้านน้ำในช่วงน้ำขึ้นและน้ำลง

2.2 วิธีการทำเช่นเดียวกันกับ 2.1 แตกต่างกันที่เฟือกไม้ได้ปักเป็นผืนแต่ใช้ปักทีละซี่ และไม่ต้องใช้ไม้รา วิธีนี้เวลาที่ใช้ในการปักเฟือกจะนานกว่าวิธีแรก แต่จะสะดวกในการรื้อถอนเพราะถ้าเฟือกซี่ใดชำรุดก็ดึงออกแล้วนำเฟือกใหม่มาปักแทนไม่ต้องรื้อถอนทั้งผืน ในขณะที่ทำการสำรวจผู้เลี้ยงหอยแครงใช้วิธีสร้างคอกเลี้ยงหอยโดยใช้เฟือกปักทีละซี่เป็นจำนวนมากกว่าปักทีละผืน เพราะใช้ทุนทรัพย์น้อยกว่าและเมื่อเฟือกด้านบนชำรุดก็ใช้กลับเฟือกเอาด้านบนที่ชำรุดปักลงดินแทน ถ้าชำรุดทั้งด้านบนและด้านล่างก็ดึงออกแล้วเอาเฟือกซี่ใหม่มาปักแทน

3. โรงเฝ้าหอยแครง

ในการเลี้ยงหอยแครงผู้เลี้ยงจะต้องสร้างโรงเฝ้าหอยแครงไว้เพื่อป้องกันขโมยโรงเฝ้าหอยแครงอาจสร้างโดยใช้ไม้ทล่าว ไม้ชะโอน หรือไม้เบญจพรรณอื่น ๆ 6 ต้น สูงต้นละ 3 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 12-15 เซนติเมตร ความสูงของเสาให้โรงเฝ้าหอยแครงพื้นน้ำทะเลเวลาน้ำขึ้นสูงสุด โรงเฝ้าหอยแครงโดยมากจะกว้างประมาณ 2.5 เมตร และยาว 5.0 เมตร (รวมบริเวณนอกชานด้วย) หลังคามุงด้วยจากหรือสังกะสี ส่วนพื้นอาจใช้ไม้กระดานหรือไม้ผุแล้วแต่กำลังทรัพย์ของเจ้าของคอก

4. เครื่องมือเครื่องใช้ในการเลี้ยงหอยแครง

เครื่องมือเครื่องใช้ในการเลี้ยงหอยแครงประกอบด้วย

4.1 เรือมาตพาย 1 ลำ และเรือยนต์ 1 ลำ ใช้สำหรับพายไปโรงเฝ้าหอยแครง และออกไปร่อนหอยแครง

4.2 กระดานถีบ (Mud Ski) โดยมากทำด้วยไม้ที่ค่อนข้างเบา เช่น ไม้ตะแบก ขนาดยาว 1.5 - 2.5 เมตร กว้าง 30-40 เซนติเมตร และหนา 1-2 เซนติเมตร บริเวณหัวของกระดานถีบจะงอน เขิด เพื่อให้กระดานจมโคลนขณะทำการถีบกระดาน ชาวประมง 1 คน จะใช้กระดานถีบ 1 แผ่นโดยนำถึงดวงหอยแครงวางไว้กึ่งกลางของกระดาน ถีบแล้วเอาขาข้างหนึ่งวางบนกระดานถีบตอนท้ายของกระดานในลักษณะคุก เข่าแล้วหันหน้าไปทาง หัวกระดานถีบ แขนทั้งสองจับขอบถีบ เข่าอีกข้างหนึ่งใช้ถีบโคลนเพื่อให้กระดานถีบ เคลื่อนที่ไป ข้างหน้า หัวของกระดานถีบที่งอน เขิดขึ้นจะช่วยทำให้กระดานถีบ เคลื่อนที่ได้สะดวกและไม่จมโคลน ซึ่งใช้สำหรับถีบออกไป เก็บหอยแครงและร่อนหอยแครง

4.3 ถังดวงหอยแครง เป็นถังไม้ขนาดจุ 20 ลิตร

4.4 ตะแกรงร่อนหอยแครง เป็นตะแกรงลวดขนาดกว้าง 50 เซนติเมตร ยาว 60 เซนติเมตร ทำด้วยลวดสานเป็นตารางสี่เหลี่ยมขนาดตาถี่ 1-2 เซนติเมตร ขนาดของตาเล็กหรือใหญ่ทำไว้แล้วแต่ความประสงค์ในการร่อนคัด เลือกขนาดของหอยแครงที่ต้องการ

4.5 คราดหอยแครง เป็นเครื่องมือที่ทำจากลวดเหล็ก เส้นผ่าศูนย์กลาง 0.4 เซนติเมตร ประกอบขึ้นเป็นคราดขนาดกว้าง 90 เซนติเมตร ความยาวจากส่วนหน้าไปถึง โคน 62 เซนติเมตร จากโคนลวดเหล็กงุ้มลงไปหน้ากว้าง 18 เซนติเมตร ลวดเหล็ก ทุกอันจะฝังแน่นอยู่ในรางเหล็กซึ่งเป็นส่วนหน้าของคราด ด้านข้างทั้งสองมีลวดค้ำยันปิดไว้ เฉพาะตรงส่วนที่งอโค้งลงเท่านั้น ด้านหน้ามีเชือกลากยาวประมาณ 20 เมตร คราดหอยแครง นี้ชาวประมงเรียกว่า "ก๊วะ" คราดหอยแครงหรือก๊วะใช้สำหรับเก็บหอยแครงตามริมฝั่งทะเล น้ำลึก 1.5-4.0 เมตร โดยจะทิ้งคราดหอยแครงหรือก๊วะลงไปในน้ำทางด้านท้ายของเรือ แล้วแล่นเรือลากคราดหอยแครงหรือก๊วะไปเรื่อย ๆ โดยยึดสายลากไว้ท้ายเรือ

4.6 ชะเนาะ ทำด้วยลวดเหล็ก ขนาดความถี่ของลวดเหล็ก 1.5-2.0

เซนติเมตร ใช้สำหรับ โยกลูกหอยแครงและหอยแครงที่โตแล้ว เมื่อลูกหอยแครงหรือหอยแครงที่โตแล้วเคลื่อนตัวไปรวมกันอยู่อย่างหนาแน่นที่ริมเปลือก ผู้เลี้ยงหอยแครงจะใช้ชะเนาะโกยขึ้นมาแล้วนำไปทว่านใหม่เพื่อให้ลูกหอยแครงและหอยแครงที่โตแล้วกระจายกันอยู่

4.7 ไฟฉาย ตะเกียง สปอร์ตไลท์ ใช้สำหรับให้แสงสว่างในขณะที่ออกไป

เฝ้าหอยแครงที่โรงเฝ้าหอยแครงในช่วงเวลากลางคืน

4.8 ไม้มือ ทำด้วยไม้แดงหรือไม้เต็งรังมีขนาดกว้าง 12 เซนติเมตร ยาว

30 เซนติเมตร ใช้สำหรับกวาดหอยแครงใส่บุงก์หรือที่ตักหอยแครง

4.9 หลัว ทำด้วยผิวไม้ไผ่ ใช้สำหรับบรรจุหอยแครงเพื่อส่งไปยังแหล่ง

จำหน่าย

4.10 บุงก์ ทำด้วยไม้ไผ่ถักสาน ใช้สำหรับโยกหอยแครงใส่หลัวอีกทีหนึ่ง

5. การซื้อลูกหอยแครงมาทว่านในแปลงเลี้ยง

ผู้เลี้ยงหอยแครงจะต้องทำการจัดซื้อลูกหอยแครงมาทว่านในแปลงเลี้ยงโดยซื้อจากผู้มีอาชีพ เก็บลูกหอยแครงซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในบริเวณแหล่งลูกหอยแครงเกิด การจำหน่ายลูกหอยแครงจะจำหน่ายเป็น เกรียน โดย 1 เกรียน มี 100 ถึง

6. การทว่านลูกหอยแครง

เมื่อผู้จำหน่ายลูกหอยแครงได้รับการสั่งซื้อจากผู้เลี้ยงหอยแครงให้นำลูกหอยแครงมาส่งผู้จำหน่ายลูกหอยแครงก็จะใช้เรือบรรทุกลูกหอยแครงมาส่งถึงแปลงเลี้ยงหอยแครง จากนั้นก็จะทำการทว่านลูกหอยแครงลงในแปลงเลี้ยงหอยแครง

การทว่านลูกหอยแครงนิยมใช้ 3 คน คนแรกมีหน้าที่บังคับเรือ ส่วนอีกสองคนมีหน้าที่ทว่านลูกหอยแครงโดยใช้จวนตักลูกหอยแครงสอดให้กระจายไปทั่วบริเวณแปลงเลี้ยงหอยแครง การทว่านลูกหอยแครงเป็นงานที่ต้องอาศัยความชำนาญ มิฉะนั้น ความหนาแน่นของลูกหอยแครงในแต่ละส่วนของแปลงเลี้ยงหอยแครงจะไม่เท่ากัน ผู้ทว่านลูกหอยแครงจะพยายามทว่านลูกหอยแครงให้กระจายสม่ำเสมอ เพื่อให้หอยแครงในแปลงเลี้ยงนั้น ๆ เจริญเติบโตเร็วและมีขนาดเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ยังมีผลต่อการลดอัตราการตายของหอยแครงอีกด้วย

การหว่านลูกหอยแครงของผู้เลี้ยงหอยแครงแต่ละรายไม่มีอัตราที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดของลูกหอยแครงและทุนทรัพย์ของผู้เลี้ยงหอยแครงเป็นสำคัญ ถ้าลูกหอยแครงมีขนาดเล็กปริมาณของลูกหอยแครงที่หว่านต่อไร่จะน้อย เนื่องจากลูกหอยแครงขนาดเล็กจะสามารถเจริญเติบโตขึ้นอีกหลายเท่าตัว ดังนั้น เพื่อป้องกันมิให้ลูกหอยแครงในแปลงเลี้ยงหอยแครงมีความหนาแน่นมากจนเกินไปจนเป็นเหตุให้ลูกหอยแครงทับถมกันตายหรือได้รับอาหารไม่เพียงพอซึ่งจะทำให้เจริญเติบโตช้า ผู้เลี้ยงหอยแครงจึงมักจะหว่านลูกหอยแครงที่มีขนาดเล็กในอัตราจำนวนดังต่อไปนี้ที่น้อย แต่ถ้าเป็นลูกหอยแครงที่มีขนาดใหญ่แล้วอัตราการหว่านคิดเป็นจำนวนดังต่อไปนี้ที่จะเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากลูกหอยแครงที่มีขนาดใหญ่จะเจริญเติบโตขึ้นอีกเพียงไม่กี่เท่าเฉลี่ยแล้วประมาณ 3-5 เท่า เท่านั้น

ระยะเวลาที่ใช้ในการหว่านลูกหอยแครง โดยทั่วไปจะใช้ประมาณ 5-30 วัน สำหรับอัตราการหว่านลูกหอยแครง โดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 10-300 ถึงต่อไร่

7. การดูแลรักษาหอยแครง

เมื่อปล่อยลูกหอยแครงไปแล้ว การดูแลรักษาเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะเมื่อน้ำทะเลลดลงหอยแครงมักเดินตามน้ำมารวมกลุ่มทับถมกันบริเวณริ้วคอกริมน้ำ การทับถมกันเช่นนี้จะทำให้ลูกหอยแครงที่อยู่เบื้องล่างตาย ผู้เลี้ยงหอยแครงจึงต้องไถหอยแครงไปหว่านใหม่ให้ทั่วบริเวณแปลงเลี้ยงหอยแครง ถ้าปริมาณหอยแครงในแปลงเลี้ยงมีมากและมีขนาดใหญ่โอกาสที่หอยแครงจะตายก็มีมาก สำหรับการดูแลรักษาในลักษณะดังกล่าวข้างต้นนั้นชาวประมงเรียกว่า "การร่อนหอยแครง" ซึ่งจำนวนความถี่ที่จะต้องออกไปร่อนหอยแครงนั้นขึ้นอยู่กับอายุหรือระยะเวลาการเลี้ยงหอยแครง จากการสอบถามผู้เลี้ยงหอยแครงเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของจำนวนครั้งที่ต้องออกไปร่อนหอยแครงกับระยะเวลาการเลี้ยงหอยแครง ปรากฏผลดังนี้

<u>ระยะเวลาการเลี้ยงหอยแครง</u>	<u>จำนวนครั้งที่ต้องออกไปร่อนหอยต่อเดือน</u>
3 เดือนแรก	-0- ครั้ง
เดือนที่ 4-6	4 ครั้ง
เดือนที่ 7-9	10-12 ครั้ง
10 เดือนขึ้นไป	15 ครั้ง

ผู้เลี้ยงหอยแครงบางรายอาจจะออกไปร่อนหอยแครงโดยเฉลี่ยสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง นอกจากหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ผู้เลี้ยงหอยแครงยังจะต้องออกไปเฝ้าหอยแครงในแปลง เลี้ยงหอยแครงขณะที่น้ำทะเลลดลงไม่ว่าน้ำทะเลจะแห้งในเวลากลางวันหรือกลางคืน เพื่อป้องกันการลักขโมย ผู้เลี้ยงหอยแครงบางรายไม่สามารถไปเฝ้าแปลง เลี้ยงหอยแครงได้ด้วยตนเองก็จะจ้างผู้อื่น เฝ้าแทนโดยจ่ายค่าจ้าง เฝ้า เป็นราย เดือนและให้มีหน้าที่ร่อนหอยแครงด้วย

8. การเก็บหอยแครงจำหน่าย

ระยะเวลาที่เลี้ยงหอยแครงแต่ละแปลง เลี้ยงไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับขนาดของลูกหอยแครงที่หว่านในระยะแรกและความอุดมสมบูรณ์ของแปลง เลี้ยงหอยแครงนั้น ๆ สำหรับระยะเวลาการเลี้ยงจนถึงจำหน่ายได้ที่ได้จากการสำรวจประมาณ 1-2 ปี แต่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงประมาณ 2 ปี โดยหว่านลูกหอยแครงช่วงปลายปี 2526 และเก็บหอยแครงในปี 2528 เป็นส่วนมาก เนื่องจากหอยแครงที่เลี้ยงในรุ่นนี้เจริญเติบโตช้า เพราะสภาพแหล่งเลี้ยงบางแห่งเสื่อมโทรมและน้ำเป็นพิษ ประกอบกับเมื่อหอยแครงโตได้ขนาดที่ต้องการแล้ว ราคาจำหน่ายของหอยแครงตกต่ำลง จึงเป็นเหตุให้ผู้เลี้ยงหอยแครงยังไม่เก็บหอยแครงขึ้นมาจำหน่ายทั้งหมด แต่ผู้เลี้ยงก็ทยอยเก็บขึ้นมาจำหน่ายทีละ เล็กเล็น้อย เพื่อรอให้ราคาจำหน่ายสูงขึ้นในช่วงปลายปี 2528

การเก็บหอยแครงในท้องที่อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี และอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่ใช้กระดานถีบ เป็นเครื่องมือในการเก็บหอยแครง โดยเก็บหอยแครงในขณะที่น้ำทะเลลดลงจนบริเวณแปลง เลี้ยงหอยแครงน้ำแห้งงวด วิธีเก็บหอยแครงโดยใช้กระดานถีบทำโดยนำถังดวงหอยแครงวางไว้กึ่งกลางของกระดานถีบ แล้วเอาขาข้างหนึ่งวางบนกระดานถีบตอนท้ายของกระดานในลักษณะคุกเข่าแล้วหันหน้าไปทางหัวกระดานถีบ แขนทั้งสองจับขอบถัง เท้าอีกข้างหนึ่งใช้ถีบโคลน เพื่อให้กระดานถีบเคลื่อนที่ไปในทิศทางที่ต้องการ ขณะเดียวกันก็ใช้มือ เลือกและ เก็บหอยแครงตามขนาดที่ต้องการใส่ในถังดวงหอยแครง

การเก็บหอยแครงอีกวิธีหนึ่งคือ ใช้เรือลากโดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า "ก๊วะ" หรือ "คราดหอยแครง" เครื่องมือนี้จะใช้เก็บหอยแครงในขณะที่น้ำทะเลขึ้นสูง การเก็บหอยแครงด้วยวิธีนี้จะสามารถเก็บหอยแครงได้ครั้งละมาก ๆ และเร็วกว่าการใช้กระดานถีบ เป็นอย่างมาก

9. การจำหน่ายและการขนส่งหอยแครง

เมื่อผู้เลี้ยงหอยแครง เก็บหอยแครงจากแปลง เลี้ยงหอยแครงของตนได้แล้วจะจำหน่าย หอยแครงที่เก็บขึ้นมาจากแปลง เลี้ยงหอยแครงให้แก่พ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นนั้น โดยพ่อค้าคนกลาง ในท้องถิ่นจะมารับหอยแครงเองที่ทำน้ำซึ่งอยู่ใกล้กับบริเวณแปลง เลี้ยงหอยแครง การจำหน่าย จะคิดเป็นราคาต่อถังหรือราคาต่อกิโลกรัม ซึ่งจะมีหอยแครงโดยเฉลี่ย 90-120 ตัวต่อ 1 กิโลกรัม ภาชนะที่ใช้บรรจุหอยแครงไปจำหน่าย ได้แก่ ถุงใยพลาสติกสังเคราะห์ โดยถุง หนึ่ง ๆ จะสามารถบรรจุหอยแครงได้ประมาณ 30 กิโลกรัม (รูปที่ 10)

รูปที่ 10 ลักษณะการบรรจุหอยแครงเพื่อการขนส่ง